

Профілактика агресивної поведінки у танцювальному дуеті

Олена Гант
Сергій Ткачов
Едуард Валюх

Харківська державна академія фізичної культури,
Харків, Україна

Мета: вивчити особливості агресивності та основні напрямки профілактики агресивних форм поведінки у спортсменів, які займаються спортивними танцями на етапі попередньої базової підготовки.

Матеріал і методи: аналіз науково-методичної літератури, методика «Особистісна агресивність та конфліктність».

Результати: проведено теоретичний аналіз проблеми агресивної поведінки в спортивних танцювальних дуетах. Визначено рівень агресивності спортсменів спортивних танців на етапі попередньої базової підготовки. Розкрито причини формування агресивної поведінки у юних спортсменів. Виділено напрямки профілактичної та психокорекційної роботи з агресивними спортсменами.

Висновки: високий рівень агресії було виявлено у 19 (31,67%) учасників дослідження. Детермінантами агресивної поведінки в спортивній бальній парі виступають особливості сімейного виховання та стиль педагогічної діяльності тренера. Корекція агресивної поведінки юних спортсменів повинна носити комплексний системний характер і враховувати основні характерологічні особливості агресивних спортсменів.

Ключові слова: спортивні танці, міжособистісна взаємодія, агресивна поведінка, конфлікт.

Вступ

Формування комунікативної компетентності у спортсменів, що займаються спортивними бальними танцями, є одним з необхідних чинників становлення їх як професіоналів. Завдання тренерів – дати спортсменам правильне уявлення про комунікативні властивості особистості, які необхідні висококваліфікованому фахівцю, і сформувані та удосконалити ці якості [1; 7].

Джерелами комунікативної компетентності є вроджені особливості особистості, виховання, життєвий досвід, загальна ерудиція і спеціальні методи навчання. Професійна комунікативна компетентність не може бути сформована стихійно, необхідні спеціальна робота і психологічні умови.

Компетентність у спілкуванні припускає готовність і уміння будувати контакт на різній психологічній дистанції – і відстороненій, і близькій. Труднощі можуть бути пов'язані з інерційністю позиції – володінням якої-небудь однієї з них і її реалізацією повсюдно, незалежно від характеру партнера і своєрідності ситуації. Гнучкість в адекватній зміні психологічних позицій – один з істотних показників компетентного спілкування [12; 22].

У даний час у психологічній спортивній науці відсутні систематизовані уявлення про закономірності формування механізмів ефективності міжособистісної взаємодії у спортсменів бальних танців на етапі попередньої базової підготовки. Практично невивченим є питання про формування адекватної поведінки в парі та способи регулювання в ній конфліктних ситуацій. Актуальність дослідження також зумовлена потребою у науковій розробці психологічного інструментарію для комплексної оцінки комунікативного потенціалу та профілактики агресивних форм поведінки спортсменів бальних танців на етапі попередньої базової підготовки та наукового обґрунтування програми психологічної корекції їх комунікативної компетентності.

Комунікативна компетентність – основа практичної діяльності людини. А. А. Реан наголошує, що спеціально

організований процес формування комунікативної компетентності гарантує не лише формування і розвиток базових особистісних утворень, але і становлення вищих рівнів соціалізації та результативності в діяльності [20].

У дослідженнях, проведених на базі Харківської державної академії фізичної культури, показано, що процес формування ефективною мотивації спілкування та конструктивних способів поведінки відбувається в нерозривному зв'язку з підвищенням спортивної майстерності та динамікою стосунків в танцювальній парі, зберігаючи високу залежність від успіху або невдач змагальної діяльності [1; 2; 6; 10].

Спортивні танці належать до таких видів спорту, в яких взагалі неможливо уникнути ситуацій з високою психічною напругою, які часто повторюються. Інтенсивність тренувально-змагального процесу та постійний, не завжди ефективний контакт з партнером, призводять до неконтрольованих емоційних реакцій з боку спортсменів. У роботах В. І. Воронової, І. А. Жаворонкової показано, що спортсмени, які володіють адекватними способами регулювання конфліктів, більш активні, мають меншу тривожність, більшу впевненість у своїх силах і силах партнера (партнерки), прагнення до суперництва та готовність до мобілізації всіх сил для перемоги [7; 8; 12].

Особливістю спілкування у спортсменів, які займаються спортивними бальними танцями, є мотивування і вдосконалення спілкування в різних його видах. У спортивному танці ведучим є емоційно-особове спілкування, оскільки спортивні танці, знаходячись на грані між мистецтвом і спортом, як ніякий інший вид спорту наближається до мистецтва. Саме в спортивних бальних танцях великий вплив на духовність і моральність хлопців і дівчат надають їх емоційні переживання не тільки у зв'язку з успіхами або невдачами у змаганнях і виступах, але і у зв'язку з безпосередніми відносинами з партнером (партнеркою) [1; 2].

Особливістю спілкування у спортсменів, які займаються спортивними бальними танцями, може бути прояв симпатій або антипатій, ступінь реалізації суб'єктивних,

неформальних стосунків, емоційного переживання спортивних ситуацій тощо. Специфіка даного виду спорту вимагає від танцюристів взаємодії у всіх її проявах та внесення свого вкладу в успіх пари [2; 8; 10].

З. А. Зімелюва, А. В. Кісельова зазначають, що невміння знаходити вихід із конфліктних ситуацій, переборювати повсякденні труднощі, що постають перед особистістю, в процесі спілкування та спільної діяльності призводять до емоційного стресу, який підриває фізичне і психічне здоров'я [14; 16]. У роботах С. Н. Єніколопова простежується ідея, що за будь-яким вчинком приховуються певні цілі, а за конфліктом – несумісність цілей і бажань учасників конфлікту [5]. У спортивній діяльності втрата інтересу до тренування, а тим більше його відсутність – це фактор, який призводить спортсмена-танцюриста до конфліктності, оскільки ступінь втомлюваності за одних і тих же втрат енергії залежить від емоційного відношення до тренування. Г. П. Артемьева доводить у своїх роботах, що негативне ставлення викликає у спортсмена особистісну агресивність, негативні емоції, напруженість, не дає змоги розслабитися, забути пережиті неприємності. У результаті нервовість скупчується, і виникає стрес. А умови його виникнення полягають у тому, що не задовольняється необхідність у цікавих виступах на змаганнях і немає можливостей для досягнення важливої цілі – самореалізації [1; 2].

Важливими психологічними складовими конфліктної ситуації є прагнення сторін, стратегія й тактика їхньої поведінки, а також їхнє сприйняття конфліктної ситуації, тобто ті інформаційні моделі конфлікту, що є в кожній зі сторін і відповідно до яких опоненти організують свою поведінку в конфлікті [18; 22].

Аналіз і узагальнення спеціальної літератури дозволили встановити, що гармонійна взаємодія партнерів у спортивних бальних танцях, високий рівень спрацьованості і сумісність за індивідуально-психологічними особливостями особистостей танцюристів має вирішальне значення в досягненні високих результатів на змаганнях. На думку Г. П. Артемевої, В. І. Воронової, велику роль у створенні стійкої пари грають спільні дії партнерів, участь тренерів і батьків [1; 2; 7; 8].

Формування у юних спортсменів здатності адекватно виражати свої емоції та вміння брати на себе відповідальність може виступати запорукою ефективної міжособистісної взаємодії у танцювальному дуеті.

У даний час у психолого-педагогічній науці недостатньо алгоритмів розвитку гармонійних стосунків партнерів у спортивному танці, тому важливим і своєчасним бачиться вивчення особливостей емоційного інтелекту, а саме особливостей агресивної поведінки юних спортсменів як детермінант їх продуктивної міжособистісної взаємодії в парі, що і обумовило актуальність нашої роботи.

Зв'язок дослідження з науковими програмами, планами, темами. Дослідження проводилося згідно з тематичним планом науково-дослідної роботи Харківської державної академії фізичної культури на 2016–2018 роки за темою «Сучасні технології діагностики та засоби збереження психологічного здоров'я спортсменів».

Мета дослідження: вивчити особливості агресивності та основні напрямки профілактики агресивних форм поведінки у спортсменів, які займаються спортивними танцями на етапі попередньої базової підготовки. Відповідно до поставленої мети вирішуються такі завдання:

- провести теоретичний аналіз проблеми агресивної поведінки в спортивних танцювальних дуетах;
- визначити рівень агресивності спортсменів спортивних танців на етапі попередньої базової підготовки;
- розкрити причини формування агресивної поведінки у спортсменів спортивних танців на етапі попередньої базової підготовки;
- установити напрямки профілактичної та психокорекційної роботи з агресивними спортсменами на етапі попередньої базової підготовки.

Матеріал і методи дослідження

Було досліджено спортсмени віком 10–12 років у кількості 60 осіб, які займаються спортивними танцями на етапі попередньої базової підготовки. Для обґрунтування актуальності теми проводили теоретико-методологічний аналіз проблеми. Для вивчення показників агресивної поведінки використовували методіку «Особистісна агресивність та конфліктність» [19].

Результати дослідження та їх обговорення

Першим етапом нашого дослідження стало вивчення рівня агресивності та конфліктності спортсменів, які займаються спортивними танцями на етапі попередньої базової підготовки.

Результати дослідження рівня конфліктності та агресивної поведінки спортсменів, які займаються спортивними танцями на етапі попередньої базової підготовки, за методікою «Особистісна агресивність та конфліктність» представлено у табл. 1.

Як показано у табл. 1, 12 (20,00%) учасників дослідження, мають низький рівень агресії, з них 6 (21,42%) юнаки, та 6 (18,75%) – дівчата. Як зазначає А. А. Реан, низький рівень агресивності зазвичай свідчить про нещирість відповідей респондента, про його прагнення відповідати соціальній нормі [20]. На думку С. Л. Солов'євої, такі показники зустрічаються у особистостей зі зниженою самокритичністю і завищеними домаганнями [22].

За результатами нашого дослідження, середній рі-

Таблиця 1

Розподіл спортсменів, які займаються спортивними танцями на етапі попередньої базової підготовки, згідно з рівнями агресії

Рівень агресивності	Бали	Юнаки (n=28)		Дівчата (n=32)		Уся група (n=60)	
		Абс. вел.	%	Абс. вел.	%	Абс. вел.	%
Низький	≤35	6	21,42	6	18,75	12	20,00
Середній	36–44	14	50,00	15	46,87	29	48,33
Високий	≥45	8	28,57	11	34,37	19	31,67

вень агресивності має місце у 29 (48,33%) обстежених спортсменів, з них 14 (50,00%) – юнаки, та 15 (46,87%) – дівчата. А. А. Реан, розглядаючи проблематику агресії, зазначає, що середній рівень агресивності особистості виражається в спонтанності, деякій анонімності і слабкій здатності до гальмування. Звичайно, такий рівень прояву емоційного реагування обумовлений спонтанною агресією і пов'язаний з невмінням перемикаєти агресію на діяльність і неживі об'єкти [20].

Високий рівень агресивності було виявлено у 19 (31,67%) учасників дослідження, з них 8 (28,57%) – юнаки, та 11 (34,37%) – дівчата. Саме такі спортсмени, рівень агресії яких високий, складають групу ризику для міжособистісної взаємодії у парі, та потребують особливої уваги з боку тренера та спортивного психолога [3; 10; 11]. Американський психолог Б. Берон виділяє наступні характерологічні особливості особистостей з високим рівнем агресивності:

- сприймають велике коло ситуацій як загрозові, ворожі їм;
- надчутливі до негативного ставлення до себе;
- заздалегідь налаштовані на негативне сприйняття себе з боку оточення;
- не оцінюють власну агресію як агресивну поведінку;
- завжди звинувачують оточення у власній деструктивній поведінці;
- у випадку намірів агресії відсутнє почуття провини або провини виявлена дуже слабо;
- не беруть на себе відповідальність за свої вчинки;
- мають обмежений набір реакцій на проблемну ситуацію;
- у відносинах виявляють низький рівень емпатії;
- слабо розвинений контроль над своїми емоціями;
- слабо усвідомлюють свої емоції, крім гніву;
- бояться непередбачуваності в поведінці батьків та тренерів;
- мають неврологічні вади: нестійка увага, слабку пам'ять, нестійке запам'ятовування;
- не вміють прогнозувати наслідки своїх дій (емоційно застрягають на проблемній ситуації);
- позитивно ставляться до агресії, тому що через агресію одержують почуття власної значимості й сили.

Очевидно, що вищенаведені риси характеру, якщо вони проявляються у юних спортсменів, призводять до конфліктних ситуацій у парі. Тренування конфліктуючої пари наповнені негативними емоціями, що, як доведено науковцями, заважає запам'ятовуванню і засвоєнню матеріалу, і вже звичайно позбавляє сенсу сам танець, як вираз певних відносин: що відчуваємо, то і танцюємо [18]. Для досягнення високих результатів у спортивній парі має бути взаєморозуміння, взаємодоповнення і взаємопідтримка. Для запобігання розвитку агресивних форм поведінки у юних спортсменів тренерам та батькам доцільно усвідомлювати причини формування таких паттернів поведінки (табл. 2). Спортивним психологам також доцільно усвідомлювати основні напрямки профілактичної психологічної корекції агресивної поведінки спортсменів, які займаються спортивними танцями на етапі попередньої базової підготовки (табл. 3).

Н. І. Коритченкова, М. П. Квадрициус у своїх працях, прив'язаних питанням розвитку особистості в спілкуванні, відмічають, що на формування агресивних форм поведінки, сильний вплив мають умови сімейного виховання [15; 17]. Негативна поведінка особистості підсилюється вна-

слідок несприятливих відносин з педагогами та тренерами, що не володіють навичками спілкування з «важкими» дітьми. Конфронтація, що не припиняється, тривалі конфлікти й взаємна емоційна ворожість викликають вербальну агресію у юних спортсменів на тренерів і фізичну агресію на своїх партнерів [10].

Для оптимізації виховного процесу, в рамках педагогічного принципу єдності вимог до дитини, тренери та батьки юних спортсменів повинні знати та усвідомлювати, які саме їх вчинки та дії приводять до агресивних емоційних реакцій. Детермінанти формування агресивної поведінки представлені у табл. 2

Таблиця 2
Детермінанти формування агресивної поведінки

Причини формування агресивної поведінки	
У сім'ї	На тренуваннях
Авторитарний стиль виховання	
Демонстрація агресивних форм поведінки	
Заборона на прояв «небажаних» почуттів та емоцій	
Оцінювання лише результату діяльності, а не процесу	
Заборона здійснювати помилки	
Використання приказів та указів як провідних методів виховання	
Батьки та тренери ставлять дитині (спортсмена) взаємовиключні вимоги	
Основні виховні засоби: покарання (часто фізичне), позбавлення привілеїв, введення обмежень і відсутність заохочень	
Порівняння дитини (спортсмена) з іншими дітьми (спортсменами)	
Байдужість до емоційного стану дитини (спортсмена)	
Акцент на помилки, а успіхи дитини вважають за належне	
Зруйновані емоційні	Формальність емоційного контакту між тренером та спортсменом
прихильності між батьками й дітьми	
(особливо між батьками й синами)	
Батьки не розділяють цінності й інтереси дитини	Тренер розділяє тільки спортивні інтереси юного спортсмена
Байдужість батьків до соціальної успішності дитини	Байдужість тренера до успішності спортсмена за межами спорту
Свідоме позбавлення любові й турботи у випадку провини	Публічні покарання
Часті ізоляції дітей	Емоційне ігнорування маленьких успіхів у тренувальній діяльності

Аналізуючи психолого-педагогічну літературу, можна зробити висновок, що формування агресивних тенденцій у дітей 10–12 років, як паттернів поведінки, цілком залежить від умов, в яких виховується юний спортсмен. І тут слід запам'ятати, якщо юний спортсмен демонструє агресію, то йому ця форма поведінки потрібна для «виживання». Згідно теорії А. Маслоу, потреби особистості являються рушійною силою його діяльності, у даному випадку поступків та поведінки юного спортсмена, тому прояв агресії це, з одного боку, боротьба за виживання (реалізація потреби в безпеці) або можливість звернути на себе увагу (реалізація потреби в увазі та любові), якщо інші способи звернути на себе увагу значимих дорослих

або однолітків не спрацьовують [13; 20].

У роботі з юними спортсменами, які демонструють високий рівень агресивності, завжди слід ставити питання: «Навіщо це потрібно особистості? (яку потребу задовольняє зараз особистість через таку форму поведінки?)». У залежності від відповіді на це питання можна виділити два напрямки подальшої психокорекційної роботи з агресивними спортсменами, які займаються спортивними танцями на етапі попередньої базової підготовки (табл. 3).

Таблиця 3
Напрямки профілактичної та психокорекційної роботи з агресивними спортсменами, які займаються спортивними танцями на етапі попередньої базової підготовки

При реалізації потреби в безпеці	При реалізації потреби в увазі та любові
Оптимізація рівня особистісної тривожності юних спортсменів	Формування адекватного рівня самооцінки у юних спортсменів
Дозвіл на прояв гніву в прийнятних формах	Розвиток емпатії у юних спортсменів
Навчання юних спортсменів технік контролю над негативними емоційними станами, вербалізації несприятливих емоцій	Оцінювання процесу діяльності спортсмена або окремих його елементів, а не тільки результату
Розвиток навичок саморегуляції	Реагувати емоційно на успішні дії юного спортсмена, а не тільки на помилки
Формування конструктивних паттернів поведінки у проблемних для спортсменів ситуаціях	Реалізація правила: – прийняти спортсмена; – зрозуміти; – визнати.

Профілактика та психологічна корекція агресивної поведінки спортсменів, які займаються спортивними танцями на етапі попередньої базової підготовки, повинна носити комплексний системний характер і враховувати основні характерологічні особливості агресивних спортсменів: відсутність контролю над своїми емоціями; неадекватну самооцінку, обмежений набір поведінкових реакцій у проблемних для них ситуаціях, відсутність емпатії, а також й високий рівень особистісної тривожності. Для формування здатності до адекватних форм поведінки та контрольованих проявів емоцій у юних спортсменів, профілактична та психокорекційна робота повинна бути спрямована на розвиток їх емоційного інтелекту, адекватної самооцінки та формування простих комунікативних навичок [9; 12].

Враховуючи той факт, що вміння дорослого володіти собою є кращим гарантом адекватної поведінки дітей, батькам та тренерам юних спортсменів доречно дотримуватися наступних правил:

– переключати увагу з фіксації на негативній поведінці юного спортсмена на власні неконтрольовані негативні емоційні стани;

– опанувати прийоми конструктивного, позитивного спілкування з метою усунення відповідної агресивної поведінкової реакції з боку юних спортсменів або зменшення вже наявної (табл. 4).

З боку психолога потрібна кропітка робота в наданні допомоги батькам щодо вироблення чітких правил і вимог, а також обов'язків своєї дитини (юного спортсмена).

Таблиця 4

Прийоми ефективної та конструктивної взаємодії з агресивними спортсменами

Приєм	Приклади та пояснення
Говоріть зі спортсменом про свої почуття й переживання мовою внутрішнього «Я», мовою «Я-повідомлень.	– мені приємно, коли ти так поводишся; – мене дратують такі поступки; – мені складно працювати в таких умовах.
«Активно слухайте» внутрішній світ дитини, світ її почуттів.	Звертайте увагу на невербальні сигнали (проксемика, співвідношення рівнів у вертикальній площині, позу, міміку, погляд, такесіку) та на паралінгвістичні сигнали (виразність промови, інтонація, гучність голосу, висота тону, швидкість промови.
Оцінюйте поведінку, а не особистість юного спортсмена, говоріть про небажані та бажані його дії.	– це «поганий» вчинок , а не ти «поганий»; – цей вчинок не гідний тебе; – цей вчинок гідний тебе;
Намагайтеся побачити в словах і діях дитини позитивний настрій і благі наміри.	Якщо юний спортсмен вчинив якийсь недоречний вчинок, питайте себе: навіщо це йому потрібно?
Регулюйте свій емоційний стан.	Для регуляції свого емоційного стану необхідно дотримуватися наступного алгоритму дій: – усвідомлювати свій стан (я злюся, я боюся, я тривожуся та ін.); – вербалізувати свої емоції (сказати уголос про свій емоційний стан «Я злюся через таку поведінку», замість криків та докорів).

Оскільки саме в родині відбувається первинна соціалізація особистості, з'ясування правил взаємодії з іншими людьми: що можна, а не можна; установлення соціальних норм поведінки [15; 17].

При формуванні у спортсменів, які займаються спортивними танцями на етапі попередньої базової підготовки, здатності до ефективної міжособистісної взаємодії з партнерами, доречно розвивати у них почуття співпереживання, кращого розуміння себе та інших. Необхідним виступає створення можливостей для самовираження, формування у юних спортсменів умінь і навичок практичного володіння виразними рухами – засобами людського спілкування (мімікою, жестом, пантоміма). Розвиток у юних спортсменів навичок спілкування в різних життєвих ситуаціях і формування адекватної оцінної діяльності, спрямованої на аналіз власної поведінки і вчинків оточуючих людей буде виступати превентивним механізмом їх агресивної поведінки. Також важливим є формування у юних спортсменів, які займаються спортивними танцями на етапі попередньої базової підготовки, позитивних рис характеру, що сприяють кращому взаєморозумінню при спілкуванні. Вкрай необхідним буде підвищення рівня самоконтролю відносно свого емоційного стану в ході спілкування, формування терпимості до думки свого партнера, що в свою чергу налагодить стосунки між спортсменом і тренером, між партнерами.

Висновки

1. Тренерам та батькам юних спортсменів слід пам'ятати, що агресивна поведінка – це своєрідний сигнал SOS, крик про допомогу, про увагу до свого внутрішнього світу, в якому накопичилося надто багато руйнівних емоцій, з якими особистість самостійно впоратися не може.

2. За результатами нашого дослідження, високий рівень агресії було виявлено у 19 (31,67%) учасників дослідження, з них 8 (28,57%) – юнаки, та 11 (34,37%) – дівчата. Саме такі спортсмени, рівень агресії яких високий, складають групу ризику для міжособистісної взаємодії у парі, та потребують особливої уваги з боку тренера та спортивного психолога.

3. Детермінантами агресивної поведінки в спортивній бальній парі можуть виступати наступні фактори: авторитарний стиль виховання, демонстрація агресивних форм поведінки з боку батьків та тренерів, заборона на прояв «небажаних» почуттів та емоцій, оцінювання лише

результату діяльності, а не процесу. А також байдужість до емоційного стану дитини (спортсмена), формальність емоційного контакту, публічні покарання.

4. Профілактика та психологічна корекція агресивної поведінки спортсменів, які займаються спортивними танцями на етапі попередньої базової підготовки, повинна носити комплексний системний характер і враховувати основні характерологічні особливості агресивних спортсменів. Допомога юним спортсменам в усвідомленні свого реального «Я», розвиток потенційних можливостей, реагування на внутрішні конфлікти та страхи, зменшення тривожності і почуття провини, а також елементарне навчання правилам хорошого тону будуть давати соціально прийнятний вихід агресивності та іншим негативним почуттям.

Перспектива подальших досліджень у розробці програми профілактики агресивної поведінки спортсменів спортивних танців на етапі попередньої базової підготовки з метою формування ефективної взаємодії у танцювальному дуеті.

Конфлікт інтересів. Автори заявляють, що немає конфлікту інтересів, який може сприяти таким, що може нанести шкоду неупередженості статті.

Джерела фінансування. Ця стаття не отримала фінансової підтримки від державної, громадської або комерційної організації.

Список використаної літератури

1. Артемьева, Г.П. (2007), "Учёт совместности двигательной деятельности партнёров при подборе пар в спортивных танцах", *Педагогика, психология та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту*, № 3, С. 9-11.
2. Артемьева, Г.П., Мулик, В.В. (2007), "Влияние "чувства партнёра" на эффективность спортивных выступлений в акробатическом рок-н-ролле", *Педагогика, психология та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту*, № 7, С. 11-13.
3. Берон, Р., Ричардсон, Д. (1997), *Агресія*, Питер, СПб.
4. Васильченко, Н.А. (2005), *Особенности агрессивности и образа родителей у подростков: дис. канд. психол. наук*, Краснодар, 162 с.
5. Ениколопов, С.Н. (2001), "Понятие агрессии в современной психологии", *Прикладная психология*, № 1, С. 60-71.
6. Валюх, Е.В., Гант, О.Е. (2015), "Особистісні характеристики спортсменів 7–10 років, які займаються спортивними бальними танцями", *Збірник наукових праць харківської державної академії фізичної культури*, № 2, С. 32-36.
7. Воронова, В., Сорочович, И., Спесивых, Е. (2013), "Детерминанты успешности пар в спортивном танце", *Проблемы теории и методики физической культуры и спорта, валеологии и безопасности жизнедеятельности*, Воронеж, С. 82-90.
8. Воронова, В.И., Сорочович, И.М., Спесивых, Е.А. (2013), "Исследование уровня внутриличностной конфликтности спортсменов, занимающихся спортивным танцем", *9 Международная научно-практическая конференция психологов физической культуры и спорта "Рудниковские чтения": материалы*, Москва, С. 129-131.
9. Гант, О.Е. (2014), *Психолого-педагогичний тренінг "Ефективні комунікації в спортивній діяльності" для студентів психолого-педагогического профиля*, ХДАФК, Харків.
10. Гант, О.Е., Малахов, М.О. (2015), "Характеристика коммуникативной компетентности у спортсменов 17–20 років, які займаються спортивними бальними танцями", *Збірник наукових праць Харківської державної академії фізичної культури*, № 2, С. 136-139.
11. Гант, О.Е., Валюх, Е.В. (2015), "Емоційний стан спортсменів бальних танців 7–10 років", *Фізична культура, спорт та здоров'я: матеріали XV Міжнар. наук.-практ. конф.*, Харків, 10–11 грудня 2015 р., С. 290-291.
12. Жаворонкова, И.А. (2005), "Совершенство толерантных отношений в танцевальном спорте", *Духовное возрождение*, Вып. XXI, С. 9-12.
13. Журавлев, В.С. (2001), "Почему агрессивны подростки", *СоцИс*, № 2, С. 18-19.
14. Зимелева, З.А. (2002), *Психологические условия возникновения и коррекции агрессивного поведения подростков: дис. канд. психол. наук*, Москва, 149 с.
15. Квадрициус, М.П. (2000), *Предупреждение агрессивности подростков средствами семейного воспитания: дис. канд. пед. наук*, Оренбург, 165 с.
16. Киселева, А.В. (2005), *Внутренний ценностный конфликт как фактор агрессивного поведения в юношеском возрасте: дис. канд. психол. наук*, Москва, 220 с.
17. Корытченкова, Н.И. (2000), *Влияние стилей семейных отношений на агрессивность личности ребенка: дис. канд. психол. наук*, Новосибирск, 197 с.
18. Краев, Ю.В. (1999), *Влияние особенностей вида спорта на проявления агрессии и агрессивности у спортсменов: дис. канд. психол. наук*, СПб., 141 с.
19. Райгородский, Д.Я. (2008), *Энциклопедия психодиагностики*, Том 1, Самара, ISBN 978-5-94648-070-3.
20. Реан, А.А. (1996), "Агрессия и агрессивность личности", *Психологический журнал*, Том 17, № 5, С. 3.
21. Рогов, Е.И. (2001), *Настольная книга практического психолога*, Кн. 1, ВЛАДОС, Москва.
22. Соловьева, С.Л. (1996), *Агрессивность как свойство личности в норме и патологии: дис. д-ра психол. наук*, СПб., 600 с.

Стаття надійшла до редакції: 12.09.2017 р.

Опубліковано: 31.10.2017 р.

Аннотация. Елена Гант, Сергей Ткачев, Эдуард Валюх. Профилактика агрессивного поведения в танцевальном дуэте. Цель: изучить особенности агрессивности и основные направления профилактики агрессивных форм поведения у спортсменов, занимающихся спортивными танцами на этапе предварительной базовой подготовки. **Материал и методы:** анализ научно-методической литературы, методика «Личностная агрессивность и конфликтность». **Результаты:** проведен теоретический анализ проблемы агрессивного поведения в спортивных танцевальных дуэтах. Определен уровень агрессивности спортсменов спортивных танцев на этапе предварительной базовой подготовки. Раскрыты причины формирования агрессивного поведения у юных спортсменов. Выделены направления профилактической и психокоррекционной работы с агрессивными спортсменами. **Выводы:** высокий уровень агрессии был обнаружен у 19 (31,67%) участников исследования. Детерминантами агрессивного поведения в спортивной бальной паре выступают особенности семейного воспитания и стиль педагогической деятельности тренера. Коррекция агрессивного поведения юных спортсменов должна носить комплексный системный характер и учитывать основные характерологические особенности агрессивных спортсменов.

Ключевые слова: спортивные танцы, межличностное взаимодействие, агрессивное поведение, конфликт.

Abstract. Olena Gant, Serhii Tkachov & Eduard Valiuh. Aggressive behavior prevention in a dance duet. Purpose: to study the features of aggression and the main directions of prevention of aggressive forms of behavior, among athletes engaged in sports dancing in the preliminary basic training. **Material & Methods:** analysis of scientific and methodological literature, "Personal aggressiveness and conflictness". **Results:** a theoretical analysis of the problem of aggressive behavior in sports dance duets. Level of aggressiveness of athletes of sports dances at the stage of preliminary basic training is determined. Reasons for the formation of aggressive behavior among young athletes are revealed. Areas of preventive and psychocorrectional work with aggressive athletes are singled out. **Conclusion:** a high level of aggression was detected in 19 (31,67%) of the study participants. Determinants of aggressive behavior in sport ballroom pair appear particularly family upbringing style and pedagogical activity of the trainer. Correction of aggressive behavior of young athletes should have a complex systemic character and take into account the main characterological features of aggressive athletes.

Keywords: sports dances, interpersonal interaction, aggressive behavior, conflict.

References

1. Artemeva, G.P. (2007), "Accounting for the compatibility of the motor activity of partners in the selection of couples in sports dancing", *Pedahohika, psykhohohiia ta medyko-biologichni problemy fizychnoho vykhovannia i sportu*, No. 3, pp. 9-11. (in Russ.)
2. Artemeva, G.P. & Mulik, V.V. (2007), "The influence of the" partner's feelings "on the effectiveness of sports performances in acrobatic rock'n'roll", *Pedahohika, psykhohohiia ta medyko-biologichni problemy fizychnoho vykhovannia i sportu*, No. 7, pp. 11-13. (in Russ.)
3. Bieron, R., Rychardson, D. (1997), *Ahresiia* [Aggression], Piter, SPb. (in Ukr.)
4. Vasilchenko, N.A. (2005), *Osobennosti agressivnosti i obraza roditeleyu podrostkov: dis. kand. psikhol. nauk* [Features of aggressiveness and the image of parents in teens: PhD dissertation], Krasnodar, 162 p. (in Russ.)
5. Yenikolopov, S.N. (2001), "The concept of aggression in modern psychologists", *Prikladnaya psikhologiya*, No. 1, pp. 60-71. (in Russ.)
6. Valiukh, E.V. & Hant, O.Ie. (2015), "Personality characteristics of athletes 7–10 years old engaged in sports ballroom dances", *Zbirnyk naukovykh prats kharkivskoi derzhavnoi akademii fizychnoi kultury*, No. 2, pp. 32-36. (in Ukr.)
7. Voronova, V., Soronovich, I. & Spesiviykh, Ye. (2013), "Determinants of the success of couples in sports dance", *Problemy teorii i metodiki fizicheskoy kultury i sporta, valeologii i bezopasnosti zhiznedeyatel'nosti*, Voronezh, pp. 82-90. (in Russ.)
8. Voronova, V.I., Soronovich, I.M. & Spesiviykh, Ye.A. (2013), "Investigation of the level of intrapersonal conflict of athletes engaged in sports dance", *9 Mezhdunarodnaya nauchno-prakticheskaya konferentsiya psikhologov fizicheskoy kultury i sporta "Rudnikovskie chteniya": materialy* [9th International Scientific and Practical Conference of Psychologists of Physical Culture and Sports "Rudnikovsky Readings": materials], Moscow, pp. 129-131. (in Russ.)
9. Hant, O.Ie. (2014), *Psykhologo-pedahohichni treninh "Efektyvni komunikatsii v sportyvni diialnosti" dla studentiv psykhologo-pedahohycheskoho profylia* [Psycho-pedagogical training "Effective communication in sports activity" for students of psychological and pedagogical profile], KhSAPK, Kharkiv. (in Ukr.)
10. Hant, O.Ie. & Malakhov, M.O. (2015), "Characteristic of communicative competence among athletes of 17–20 years engaged in sports ballroom dances", *Zbirnyk naukovykh prats Kharkivskoi derzhavnoi akademii fizychnoi kultury*, No. 2, pp. 136-139. (in Ukr.)
11. Hant, O.Ie. & Valiukh, E.V. (2015), "Emotional state of athletes of ballroom dances 7–10 years old", *Fizychna kultura, sport ta zdorov'ia: materialy XV Mizhnar. nauk.-prakt. konf.* [Physical culture, sports and health: materials XV International. science-practice conf.], Kharkiv, December 10–11, 2015, pp. 290-291. (in Ukr.)
12. Zhavoronkova, I.A. (2005), "Improving Tolerant Relations in Dance Sport", *Dukhovnoe vrozozhdenie*, Vol. XXI, pp. 9-12. (in Russ.)
13. Zhuravlev, V.S. (2001), "Why teenagers are aggressive", *Sotsls*, No. 2, pp. 18-19. (in Russ.)
14. Zimeleva, Z.A. (2002), *Psikhologicheskie usloviya vozniknoveniya i korrleksii agressivnogo povedeniya podrostkov: dis. kand. psikhol. nauk* [Psychological conditions for the emergence and correction of aggressive behavior of adolescents: PhD dissertation], Moscow, 149 p. (in Russ.)
15. Kvadristsius, M.P. (2000), *Preduprezhdenie agressivnosti podrostkov sredstvami semeynogo vospitaniya: dis. kand. ped. nauk* [Prevention of the aggressiveness of adolescents through family education: PhD dissertation], Orenburg, 165 p. (in Russ.)
16. Kiseleva, A.V. (2005), *Vnutrenniy tsennostnyy konflikt kak faktor agressivnogo povedeniya v yunosheskom vozraste: dis. kand. psikhol. nauk* [Internal value conflict as a factor of aggressive behavior in adolescence: PhD dissertation], Moscow, 220 p. (in Russ.)
17. Korytchenkova, N.I. (2000), *Vliyanie stiley semeynykh otnosheniy na agressivnost lichnosti rebenka: dis. kand. psikhol. nauk* [Influence of styles of family relations on the aggressiveness of the child's personality: PhD dissertation], Novosibirsk, 197 p. (in Russ.)
18. Kraev, Yu.V. (1999), *Vliyanie osobennostey vida sporta na proyavleniya agressii i agressivnosti u sportsmenov: dis. kand. psikhol. nauk* [Influence of features of a kind of sports on displays of aggression and aggression at sportsmen: PhD dissertation], SPb., 141 p. (in Russ.)
19. Raygorodskiy, D.Ya. (2008), *Entsiklopediya psikhodiagnostiki* [Encyclopedia of Psychodiagnostics], Volume 1, Samara, ISBN 978-5-94648-070-3. (in Russ.)
20. Rean, A.A. (1996), "Aggression and the aggressiveness of the individual", *Psikhologicheskiy zhurnal*, Volume 17, No. 5, pp. 3. (in Russ.)
21. Rogov, Ye.I. (2001), *Nastolnaya kniga prakticheskogo psikhologa* [Handbook of the Practical Psychologist], book 1, VLADOS, Moscow. (in Russ.)
22. Soloveva, S.L. (1996), *Agressivnost kak svoystvo lichnosti v norme i patologii: dis. d-ra psikhol. nauk* [Aggressiveness as a property of the individual in norm and pathology: PhD dissertation], SPb., 600 p. (in Russ.)

Received: 12.09.2017.

Published: 31.10.2017.

Відомості про авторів / Information about the Authors

Гант Олена Євгенівна: к. псих. н., доцент; Харківська державна академія фізичної культури: вул. Клочківська 99, Харків, 61058, Україна.

Гант Елена Евгеньевна: к. псих. н., доцент; Харьковская государственная академия физической культуры; ул. Клочковская 99, 61058, г. Харьков, Украина.

Olena Gant: PhD (Psychology), Associate Professor; Kharkiv State Academy of Physical Culture: Klochkivska str. 99, Kharkiv, 61058, Ukraine.

ORCID.ORG/0000-0001-7729-4914

E-mail: lena.gant@mail.ru

Ткачов Сергій Іванович: д. пед. н., професор; Харківська державна академія фізичної культури: вул. Клочківська 99, м. Харків, 61058, Україна.

Ткачев Сергей Иванович: д. пед. н., профессор; Харьковская государственная академия физической культуры: ул. Клочковская 99, г. Харьков, 61058, Украина.

Serhii Tkachov: Doctor of Science (Pedagogical), Professor; Kharkiv State Academy of Physical Culture: Klochkivska str. 99, Kharkiv, 61058, Ukraine.

ORCID.ORG/0000-0001-8130-4193

E-mail: tkachsi2015@ukr.net

Валюх Едуард Володимирович: Харківська державна академія фізичної культури: вул. Клочківська 99, Харків, 61058, Україна.

Валюх Эдуард Владимирович: Харьковская государственная академия физической культуры; ул. Клочковская 99, 61058, г. Харьков, Украина.

Eduard Valiuh: Kharkiv State Academy of Physical Culture: Klochkivska str. 99, Kharkiv, 61058, Ukraine.

ORCID.ORG/0000-0002-5367-176X

E-mail: edonsan93@gmail.com